1

Verslag van een mondeling overleg tussen de vaste Commissie voor Wetenschapsbeleid en Wetenschappelijk ***Onderwijs en de Minister zonder Portefeuille, belast met*** *het Wetenschapsbeleid en Wetenschappelijk Onderwijs, over de beperkende maatregelen, die aan verschillende universiteiten zijn genomen ten aanzien van de aantallen eerstejaarsstudenten*

Nr. 1

In de toenmalige vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen van de Tweede Kamer der Staten-Generaal leefde sinds enige tijd de wens om met de Minister zonder Portefeuille, belast met het wetenschapsbeleid en het wetenschappelijk onderwijs, van gedachten te wisselen over de beperkende maatregelen die aan verschillende universiteiten waren genomen ten aanzien van de aantallen eerstejaarsstudenten.

Het mondeling overleg, dat van de zijde van de Kamer werd gevoerd door de vaste Commissie voor Wetenschapsbeleid en Wetenschappelijk Onderwijs vond plaats op woensdag 29 september 1971. De Minister zonder Portefeuille, belast met het wetenschapsbeleid en het wetenschappelijk onderwijs, jhr. mr. M. L. de Brauw, was vergezeld van dr. A. J. Piekaar, directeur-generaal voor de wetenschappen, mr. Th. E. H. Arriëns, chef van de afdeling Juridische Zaken Wetenschappen en mr. C. H. van Norden, plv. chef van de afdeling Algemene Zaken Wetenschappelijk Onderwijs.

De commissie heeft de eer omtrent het overleg als volgt te rapporteren.

De Minister deelde de commissie mede in juli 1971 via de pers te hebben vernomen dat sommige faculteiten de toelating van eerstejaarsstudenten wilden beperken. Hij had uit de persberichten de indruk gekregen, dat deze faculteiten geheel ongecoördineerd te werk wilden gaan, zonder rekening te houden met zusterinstellingen. De Minister had zijn twijfels ten aanzien van de hardheid van de gegevens op grond waarvan deze maatregelen zouden worden genomen. In dit verband liet hij de commissie weten zich afgevraagd te hebben of de faculteitsbesturen zich wel voldoende rekenschap gaven van de verantwoordelijkheid die zij droegen in dezen. Overleg met curatoren en faculteitsbesturen van de verschillende instellingen bevestigde de bange vermoedens van de bewindsman. Overleg over de voorgenomen maatregelen had inderdaad niet of nauwelijks plaatsgehad. In een enkel geval waren zelfs curatoren door in facultair verband genomen besluiten voor een voldongen feit geplaatst.

Er waren aanwijzingen, gezien de onvoorziene grote toeloop van eerstejaarsstudenten, dat de situatie kritiek was. De bestaande toestand kan niet gehandhaafd blijven. Maar tegen de achtergrond van in regeringsverklaring en Troonrede aangekondigde maatregelen was het op zijn minst twijfelachtig in hoeverre de beperkende maatregelen ten aanzien van de aantallen eerstejaarsstudenten aanvaardbaar waren.

In de gesprekken met curatoren heeft de Minister getracht te bereiken dat de universiteiten c.q. faculteiten niet overhaast zouden handelen, en bovendien dat zulks niet plaats zou vinden zonder overleg met zusterinstellingen. Dit overleg met curatoren heeft begin augustus plaatsgehad. De Minister liet het aan de betrokken instellingen over zelf hun conclusies te trekken. Aanvankelijk leek het erop dat het overleg slechts een beperkt resultaat zou hebben: alleen de Rijksuniversiteit te Groningen wijzigde het beleid, door de voorgenomen beperking te laten vallen. Dit gaf hem aanleiding een brief in dezen aan de Colleges van Curatoren te richten over de ontoelaatbaarheid van de geschapen situaties.

De Minister stelde dat de situatie zich thans verder had ontwikkeld en dat er slechts in een paar gevallen nog van een beperking sprake was. Een overzicht van de situatie leverde het volgende beeld:

– Rijksuniversiteit Leiden. Bij de faculteit van de sociale wetenschappen in de subfaculteit der psychologie zijn er geen beperkende maatregelen meer ten aanzien van de eerstejaarsstudenten. Aanvankelijk vond loting plaats. Een deel van diegenen die uitgeloot waren, heeft zich teruggetrokken, waardoor de wachtlijst zo klein werd dat een beperking niet meer te handhaven was. Bij de subfaculteit der andragogie zijn 90 mensen via een loting toegelaten en staan er 25 op een wachtlijst. Bij de subfaculteit biologie bestaan geen beperkingen, met dien verstande dat er voor de praktika wel maatregelen nodig zullen zijn. Bij de faculteit der letteren bestaan voor geschiedenis en Spaans geen beperkende maatregelen meer.

– Rijksuniversiteit Groningen. Hier bestaan geen beperkingen meer, hoewel hier maatregelen waren overwogen voor de (sub)faculteiten geneeskunde, biologie en pedagogische en andragogische wetenschappen.

– Rijksuniversiteit Utrecht. Hier kan niet van een echte studentenstop worden gesproken. In dit verband herinnerde de Minister aan een artikel van prof. dr. Sj. Groenman in „N.R.C.-Handelsblad" van 28 september 1971. Wel is in Utrecht sprake van een gedifferentieerde aanpak van curricula, die het mogelijk maakt het totale studentenaanbod op te vangen, aldus de bewindsman. Dit heeft ertoe geleid, dat in de juridische faculteit 444 eerstejaars zijn toegelaten tot het normale programma, terwijl 40 anderen een programma volgen dat uit zogenaamde bulkcolleges bestaat. Bij de faculteit van de diergeneeskunde heeft het bestuur zich gebaseerd op de capaciteit van de faculteit. Tweehonderd eerstejaarsstudenten zijn toegelaten, terwijl er 16 op een wachtlijst zijn geplaatst. In de faculteit der letteren bestaan veel problemen bij geschiedenis. Het bestuur heeft thans twee programma's opgesteld: een kwalitatief hoogstaand programma voor 45 studenten en een „alternatief" programma voor 41 anderen. Bij de Nederlandse taal- en letterkunde zoekt het bestuur nog naar een oplossing voor 10 studenten. In de subfaculteit der biologie doen zich voor 16 van de 206 eerstejaarsstudenten reële moeilijkheden voor bij het volgen van de praktika. Van de subfaculteit der pedagogische en andragogische wetenschappen is bekend, dat er een loting heeft plaatsgevonden en dat er een wachtlijst bestaat. Nadere gegevens kon de Minister hierover niet verstrekken. Hij wees erop, dat de belangstelling voor andragogie dit jaar verrassend groot was.

– De Universiteit van Amsterdam. Bij deze universiteit zag de medische faculteit zich, gezien de beschikbare ruimte, met grote moeilijkheden geconfronteerd. Ruim driehonderd studenten zijn geplaatst, hoewel men aanvankelijk slechts 280 studenten wilde accepteren. Bij de subfaculteit van de pedagogische en andragogische wetenschappen valt de zogenaamde „restgroep" mee. Er heeft een loting plaatsgevonden. De Minister sprak de hoop uit, dat hier een oplossing gevonden zal worden.

– De Vrije Universiteit te Amsterdam. De bewindsman verklaarde, dat de moeilijkheden bij deze universiteit op een bewonderenswaardige manier opgelost waren. De V.U. heeft zich zeer coöperatief opgesteld. Vergaande maatregelen, zoals dubbele collegezalen en t.v.-circuits, zijn genomen om de moeilijkheden bij de medische faculteit en de subfaculteiten pedagogie en biologie op te lossen.

– De Katholieke Universiteit te Nijmegen. De faculteitsbesturen hebben geen beperkingen ingevoerd. Het universiteitsbestuur toonde zich weliswaar zeer bezorgd over de grote toeloop van studenten naar enkele studierichtingen.

De Minister concludeerde, dat voor wat betreft de andragogie in twee plaatsen problemen bestaan, terwijl de moeilijkheden elders, dank zij uiterste krachtsinspanningen, zijn opgelost.

Het betoog van de bewindsman gaf een aantal commissieleden aanleiding tot de volgende opmerkingen en vragen. Een van de leden stelde dat de problemen aan de onderwijskant thans zo ongeveer zijn opgelost, maar hij vreesde dat dit was gebeurd ten koste van het onderzoek. Hij drong bij de Minister aan op snelle wettelijke maatregelen.

Een ander lid zei te erkennen dat de universiteiten onder druk staan, maar hij vond het zeer betreurenswaardig dat de maatregelen voor de vuist weg waren genomen. Meerdere leden van de commissie waren van mening dat de Minister niet alles had gedaan wat in de gegeven situatie van hem verwacht had mogen worden. Zij stelden dat het aankondigen van structurele maatregelen het bijsturen niet uitsluit. Zij uitten ook kritiek op de wijze van loten en het tijdstip waarop loting plaatsvond. Het tijdstip van loten was niet overal gelijk, zodat studenten die aan een bepaalde faculteit waren uitgeloot, aan een andere faculteit niet konden meeloten. Ook is in een enkel geval het niet-toelaten tot het afleggen van examens gebruikt om inschrijving (en daarmee loting) te weigeren.

Zijn de gegevens over samenstelling en werkwijze van de plaatsingscommissies openbaar? Stimuleert de Minister het geven van dubbele colleges en het benutten van audiovisuele middelen? Worden er pogingen gedaan de voorzieningen beter te gebruiken, b.v. door avondcolleges? Kunnen de academische vakanties niet wat ingekort worden? Wat gebeurt er met studenten die buitenspel zijn komen te staan? Is het mogelijk op korte termijn een oplossing te creëren voor andragogie?

De Minister achtte het niet mogelijk na te gaan of de moeilijkheden rond de grote toeloop van eerstejaarsstudenten uiteindelijk op de onderzoeksector zullen worden afgewenteld. De onderwijs- en onderzoeksfuncties zijn weinig separaat identificeerbaar. In het algemeen is het zo dat de wetenschappelijke staf een deel van de tijd aan onderzoek besteedt. De middelen die aan onderzoek besteed worden zijn wat groter dan aanvankelijk was gedacht. De bewindsman vermoedde dat het onderzoek misschien toch het onzichtbare slachtoffer van de huidige moeilijkheden wordt. Hij beklemtoonde dat structurele maatregelen dringend nodig zijn. Hiervoor is echter een wettelijke basis vereist.

De bewindsman was het eens met de geuite kritiek op het gebrek aan communicatie bij bepaalde faculteiten, toen er maatregelen genomen werden. Hij stelde vast dat de bereidheid tot overleg met zusterinstellingen niet altijd aanwezig was. In een enkel geval onttrok men zich zelfs aan communicatie met plaatsingscommissies.

Op de vraag naar de werkwijze van de plaatsingscommissies zei de Minister dat deze de eerstejaarsstudenten moeten verdelen over de verschillende universiteiten. De bewindsman behield zich een oordeel voor over de wijze van functioneren van de commissies. Hij merkte voorts op dat de verslagen van de commissies ter visie zullen worden gelegd bij de Tweede Kamer.

Desgevraagd deelde de Minister mede, dat de situatie aan de Vrije Universiteit niet als dwingend voorbeeld voor anderen wordt gebruikt. Hij lichtte toe, dat de Vrije Universiteit zich vergeleken met andere instellingen in een verder stadium van modernisering bevindt. In het algemeen laat het management aan de universiteiten te wensen over; de Vrije Universiteit vormt hierop een gunstige uitzondering.

De Minister erkende dat het onderwijs in de medische en sociale faculteiten kwalitatief onder druk staat. Er is een tekort aan personeel, terwijl veel wetenschappelijke medewerkers nog zeer jong zijn en dus nog niet de tijd hebben gehad ervaring op te doen. Ook deze kwestie is niet op korte termijn op te lossen.

Met betrekking tot zijn relatie tot de curatoren van de verschillende universiteiten en hogescholen deelde de Minister mede, dat hij ze ter verantwoording kan roepen. Hij kan ze echter geen bevel geven. Laten curatoren zich niet overreden, dan blijft hun besluit gelden. In die situatie blijft alleen nog een civiele procedure mogelijk, waartoe het initiatief niet van de bewindsman, maar van een gedupeerde moet uitgaan.

De wettelijke basis van bijzondere maatregelen is te vinden in artikel 77, lid 4, van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs. De bewindsman gaf echter toe, dat dit artikel niet

voor deze situaties is geschreven. Naar zijn mening laat de formulering van de wet een te ruime interpretatie niet toe. Hij voegde er echter aan toe, dat in sommige gevallen, mits op beide feiten gebaseerd, een beroep op noodsituaties van faculteitswege mogelijk is.

In antwoord op een desbetreffende vraag stelde de Minister dat de aansluiting van het hoger beroepsonderwijs op het wetenschappelijk onderwijs inderdaad een groot probleem is, dat mede ten grondslag ligt aan de huidige moeilijkheden van de universiteiten. Het bestaan van een numerus fixus aan het h.b.o. had tot resultaat dat de universiteiten met een te grote toeloop van studenten kwamen te zitten. Dat stelt de faculteiten weer voor problemen, die uiteindelijk terugslaan op de kwaliteit van het onderwijs. Op dit moment valt nog niet nauwkeurig aan te geven op welke wijze in dezen oplossingen zijn te treffen. De Minister merkte op dat verschillende commissies op dit grensgebied h.b.o./w.o. werkzaam zijn, zoals de commissie-Schlösser, die klaar is met haar rapport, de commissie-Reitsma, Sassen, Drewes en Van der Schans en in ruimer verband de commissie-De Moor, waarvan het rapport binnenkort openbaar zal worden gemaakt. Weliswaar werken de commissies in dezelfde richting, aldus de bewindsman; de ingeslagen wegen zijn echter niet altijd dezelfde. Vertegenwoordigers van al deze commissies zijn onlangs met de Minister bijeengekomen ten einde gezamenlijk een visie van een structuur te bepalen welke onder meer als achtergrond zal dienen bij de behandeling van de herstructurering van het wetenschappelijk onderwijs.

De Minister deelde de commissie in dit verband mede dat het wetsontwerp herstructurering wetenschappelijk onderwijs wellicht op secundaire punten zal worden gewijzigd en dat deze wijzigingen de Kamer spoedig zullen bereiken. Op een vraag uit de commissie deelde de bewindsman mede dat hij uitbreiding van de h.b.o.-faciliteiten in de oude structuren onverstandig achtte. Het h.b.o. functioneert allesbehalve optimaal. Gewacht moet worden op de rapporten van de diverse commissies. Pas wanneer het kader omschreven is waarbinnen structurele wijzigingen dienen plaats te vinden zei de Minister verder te kunnen.

In antwoord op een desbetreffende vraag stelde de Minister dat de mogelijke oplossingen ten aanzien van de grote toevloed van eerstejaarsstudenten goed onderzocht dienen te worden. Hij wees erop dat alle voorgestelde maatregelen een grondige voorbereiding eisen.

Sprekende over de optimalisering van het onderwijs op de universiteit zei de Minister dat alle aspecten worden bekeken om doelmatigheid en rendement van de investeringen op een hoger peil te brengen.

Desgevraagd liet de bewindsman weten dat er geen prioriteit voor sociale faculteiten in Twente en Maastricht gerealiseerd kan worden. Sprekende over de sociale academies zei hij binnenkort het advies van de commissie-Sassen hieromtrent te verwachten. Het advies zal waarschijnlijk een uitbreiding van de faciliteiten in de h.b.o.-sfeer inhouden.

Ten aanzien van het aantal niet-geplaatste studenten bij de faculteit der diergeneeskunde deelde de Minister mee dat niet gebleken was dat de „studentenstop" de oorzaak is geweest dat er een aantal van de studie hebben afgezien. Gewoonlijk melden zich meer a.s. studenten voor een bepaalde studierichting aan dan achteraf blijken te zijn ingeschreven. De bewindsman sprak van een continu verschijnsel; het doet zich ieder jaar voor. Men diende zich te realiseren, aldus spreker, dat de maatschappelijke behoefte aan diergeneeskundigen duidelijk bij het aanbod van afgestudeerden ten achter bleef. Hij benadrukte welke invloed vroegtijdige voorlichting in deze zou kunnen hebben. De Minister zei de druk op de aankomende studenten die van een dreigende stop uitgaat, niet te kunnen kwantificeren. Evenmin beschikte hij over concrete gegevens hoeveel studenten onder de druk van een „studentenstop" overgaan naar andere faculteiten. Deze gang van zaken juichte hij allerminst toe, gezien het feit dat dan zich een probleem rond de motivatie van de studie kan gaan voordoen.

In antwoord op nadere vragen vanuit de commissie zei de Minister in tweede termijn, dat hij er beslist niet voor voelde curatoren het nemen van bepaalde maatregelen te verbieden. Hij hechtte meer belang aan samenwerking met curatoren in kwesties waarvoor curatoren primair verantwoordelijk zijn. De bewindsman achtte de juistheid van zijn zienswijze bewezen doordat al enorme resultaten zijn bereikt.

Over het loten zelf zei de Minister dat er voor de faculteiten vaak geen andere mogelijkheden waren, omdat er geen alternatieven waren. Hij zei dat de vorige Ministers van Onderwijs en Wetenschappen de Kamer op de komende moeilijkheden hadden gewezen en achtte de Kamer daarom mede verantwoordelijk.

Aldus vastgesteld 1 november 1971.

M. BAKKER
AARDEN
OELE
VAN DIJK
NOTENBOOM
MASMAN
DIJKSTRA
VAN ROSSUM
TER WOORST
LABAN
VERINGA
VOORTMAN
VERWOERT
KAPPEYNE VAN DE COPPELLO
ZELISSEN
VAN LEIJENHORST
VERMAAT.